

TÜKETİCİ KREDİLERİ VE TÜRKİYEDEKİ BANKALARDA UYGULAMA

Evcan UZUNLAR¹

GİRİŞ

Teknolojik ve ekonomik alanda meydana gelen ilerlemeler, tüketicilerin hizmetine birçok mal ve hizmetlerin sunulmasını gerekli kılmıştır. Tüketiciler, bu mal ve hizmetleri tüketici kredisi ile elde ederler. Şöyleki, kişiler uzun yıllar para biriktirerek satınabildikleri herhangi bir mamulu tüketici kredisi ile hiç beklemeden elde edebilir, veya toplu nakit ihtiyaçlarını karşılayabilirler.

Son yıllarda, elektronik bankacılığın hizmete sunulması, kişileri para taşıma zahmetinden kurtaran kredi kartlarının uygulama alanına girmesine neden olmuş, böylece tüketici kredisinin bir başka hizmet türü başlamıştır.

Bankalar ve diğer finansman kurumları kişilerin nakit ihtiyaçlarını karşılamak için bir finansman kaynağı oluştururken, kendileride ödünç verdikleri naktin ticaretini yapmış olurlar. Bu arada imalatçıların mal ve hizmetlerinin satılması için bir pazar olanağı da yaratılmış olur. Böylece üretilen mal ve hizmetler, sağlanan tüketici kredileri ile daha rahatlıkla satılacak ve bu durumdan da kendileri kazanç temin edeceklerdir.

Türkiyede, tüketici kredileri 1988 yılından beri, bankalarda uygulanmaya başlamıştır. Bu krediler makul bir gelir düzeyi olan kişilerin (memur, işçi, esnaf) toplu nakit ihtiyacını karşılamak ve dayamlı malların satın alınmasına yönelik olarak verilmektedir. Tüketici kredilerinin Türkiye'de uygulanmaya konulması, imalatçıların satışlarının artmasına neden olmuştur. Diğer yandan; bankalar, geçmişte şüpheli duruma gelmiş alacaklarından kurtulmak için kredileri birçok kişilere vererek, riski dağıtmak istemişlerdir. Kişilerin maaş ve ücretleri, bankalar için bir kredi teminatı olarak görülmektedir. Bankalar kredilerini ücretli kesime vererek, hem alacaklarının tehlikeye düşmesini önlemişler, hem de birçok kişiye verilen kredilerden kazanç temin etmeye başlamışlardır.

Tüketici kredilerini genel olarak tanıttığımız bu çalışmada, ilk olarak tüketici kredilerinin önemi ve gelişmesinin nedenleri üzerinde durulmuştur. 2. bölümde tüketici kredisinin avantajları ve sakıncalarına yer verilmiştir. Ayrıca aynı bölümde; tüketici kredisini kullanmanın prensiplerine de yer verilmiştir. 3. bölümde tüketici kredilerinin sınıflandırılması ele alınmış, 4. bölümde faiz hesaplaması, tüketici kredi kurumları ve kredi değerlemesi anlatılmıştır. 5. bölümde ise, Türkiye'deki tüketici kredi uygulaması ele alınmıştır.

1. TÜKETİCİ KREDİSİNİN ÖNEMİ VE GELİŞMESİ

1.1. Genel Olarak Tüketici Kredisinin Önemi ve Tanımı:

Tüketiciler, bir taraftan ev, otomobil, mobilya gibi menkul ve gayrimenkul mallar için kredi kullanırken, diğer taraftan günlük satın almalarında da küçük miktarlarda kredi kullanırlar. Ayrıca tüketiciler borçlarını ödemek için, sağlık ve seyahat gibi gereksinmelerini karşılamak üzere de tüketici kredisi kullanabilirler(1).

Tüketici kredisinin, kişilere hizmet vermek amacı ile kullanımı, bu kredileri üretim amaçlı olan kredilerden ayırmaktadır. Örneğin, bir kişi kendisinin veya ailesinin kullanması için bir otomobil satın alırsa ona verilen kredi tüketici kredisidir. Fakat o kişi ticari bir amaçla kullanmak için otomobil almak üzere kredi kullanmak isterse bu durumda kullanılan kredi ticari kredidir. İkisi arasındaki fark, satın alınan mal ve hizmetlerin kullanımından kaynaklanmaktadır.

Yukarıda da açıklandığı gibi, tüketici kredisi, şahsi tüketim amacı ile mal ve hizmetlerin satın alınması için kullanılan bir finansman kaynağı şeklinde tanımlanabilir(2).

Ayrıca, tüketici kredileri kişilere mal ve hizmet elde etmeleri için gerekli finansmanı sağlayarak onların arzu ettikleri yaşam tarzından zevk almalarına yardım eden bir kredi şeklinde de tanımlanabilir(3).

Bir başka tanım, " tüketici kredisi kişilerin toplu para gereksinmelerini karşılamak için kredi kurumlarının yapmış olduğu nakit desteği" (4) şeklindedir.

Ferdi kredi, "ücretli ve serbest çalışanların taksitle edinmek istedikleri dayanıklı tüketim mallarını (otomobil, buzdolabı, fırın, çamaşır makinesi, televizyon, video, düğün, sağlık, turizm, eğitim giderleri v.b. gibi) günün ekonomik koşullarına göre faizli piyasa fiyatından daha ucuza almalarını ve faiz yükü altında ezilmelerini önlemeyi sağlayan bir kredi türüdür" şeklinde de ifade edilmiştir(5).

1.2. Genel Olarak Tüketici Kredisinin Gelişmesine Etki Eden Faktörler:

Tüketici kredisine etki eden faktörleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

(1) S.Joseph De Brum, Peter G. Haines, Dean R. Malsbary, Ernest H. Crabbe, General Business, South-Western Publishing Co., Tenth Edition, Cincinnati, Ohio 1971; s. 217-218.

(2) Carl A. Dauten, Merle T. Welshans, Principles of Finance, South-Western, Publishing Co, Third Edition, Cincinnati, Ohio, 1970, s. 379.

(3) De Brum vd, a.g.e. s. 217.

(4) Ziraat Bankası Destek Kredisi Genelgesi.

(5) Yapı Kredi Bankası Ferdi Kredi Genelgesi s.4.

1.2.1. Sanayi ve Teknolojinin Gelişmesi:

Tüketici kredilerine olan gereksinim, sanayi ve teknolojinin gelişmesi ile daha çok belirginleşmiştir. İşçi ve işveren ilişkileri giderek kişisel olmaktan çıkmış ve işçiler örgütlenmişlerdir. İşverenler, işçilerle daha iyi ilişkilere girerek, onlara finansal açıdan sıkıntılı dönemlerinde yardım etmeye başlamışlardır(6).

Ekonominin sürekli gelişmesi, şahsi kazançların artmasına neden olmuş ve insanlığın hizmetine daha çok mal ve hizmet sunulmuştur. Bu mal ve hizmetlerin elde edilmesi için toplu para gereksinimini sağlayan kredi kurumları teşkil edilmiştir.

Dayanıklı malların finansmanı ile ilgili ilk örnekler Amerika'da 1850 yılında bir işletmenin kredili satışla kendisine ait piyano ve orgların satışını yapması şeklinde görülmüştür. Aynı yıllarda bir dikiş makinası şirketi ise, makinalarını acentalar aracılığı ile kredili satışa çıkarmıştır. Otomobile ait taksitli satışlardaki artış ise, 1890 yıllarında görülmüştür. Bu tür krediler, 1. Dünya savaşından sonra daha fazla gelişmiştir. Dayanıklı tüketim mallarının (Buzdolabı, çamaşır makinası, elektrik süpürgesi, otomobil gibi) üretiminin artışı ile bu tür malların tüketici açısından finansmanım daha çok gerektilmiştir. Bu malların üretiminin artışı ise, ilgili sanayide yatırımlar arttırmıştır.

Teknolojik ve ekonomik gelişme yaşam biçiminde de değişikliklere yol açmıştır. İnsanların şehirlere göç etmesi konut talebinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Konut talebi, sadece artan gelirlerle ilgili olmamıştır. Aynı zamanda, bu tür gayrimenkuller kullanılırken, borç taksitlerinin ödenebildiği finansman kolaylıkları da ortaya çıkmıştır. Bu kolaylıkları ise, finansman kurumları sağlamıştır(7).

1.2.2. Bankaların Kredi Verme İşlemlerindeki Gelişmeler:

Geçmişte, gelişmiş ülkeler az gelişmiş ülkelere vermiş oldukları kredilerin kolay bir şekilde geri ödenmemesinden ve kredilerin batık hale gelmesinden şikâyet etmişlerdir. Kredilerin riskli duruma dönüştüğünü gören devletler, bu nedenle daha çok tüketicilere ve şirketlere yönelmişlerdir(8). Ayrıca, krediler bankalar tarafından az sayıda kişilere verilmekteydi. Bu durum çok riskli olduğu için daha çok kişiye kredi verme politikasını benimsemişlerdir. Ve böylece tüketici kredileri artmaya başlamıştır(9).

(6) Dauten, Welshans, a.g.e. s. 382-384

(7) a.g.e. s. 382-387

(8) Mac Gilly Cuddy Conor, "Cycles in Bank Lending and the consumer Boom" Credit Mgmt (uk) (Deb) 1989, s.28

(9) Rose Harold, The personal Lending Boom, Barclays Review (uk)(nov) 1987, s.1

2. TÜKETİCİ KREDİSİNİN AVANTAJLARI, SAKINICALARI VE PRENSİPLERİ

2.1. Tüketici Kredisinin Avantajları:

2.1.1. Uygun Ödeme Şekli ve Finansal Güçlüklerde Yardımcı Olmak:

Bir kişi kredili satış ile kendi bütçesine uygun alışveriş yapabilir. Örneğin, bir ay döneminde bir çok alışveriş yapabilir ve ayın sonunda bir çekle borçlarını ödeyebilir. Bundan başka, kredi kullanabilen müşteri, çok az nakit taşıma gereksinimi duyabilir. Ve para kaybetme riskinden kaçabilir. Ayrıca nakitle satın almak için para biriktirinceye kadar bekleme yerine, o malın kullandığı dönem içinde kredisini de ödeyebilir. Bazı durumlarda naktini ne kadar iyi yönetirse yönetsin, gerekli satın almayı yapabilmek veya acil gereksinimlerini karşılamak için, elinde nakit olmayan bir müşteri kredi ile gereksinimlerini karşılayabilir. Ayrıca dayanıklı tüketim malını satın almak için yıllarca tasarruf yapmak gerekebilir. Bu süre içerisinde malın fiyatı çok yükselebilir, hatta biriktirilen parayla söz konusu mal satın alınamayabilir. Tüketici kredileri, ilgili malları kullanırken ödemeyi de yaparak tüketicilere daha çok hizmet verirler(10).

2.1.2. Kredili Alışların Peşin Alışlardan Daha Avantajlı Olması:

Kredili alışlar, bazı durumlarda peşin alışlardan daha avantajlı olur. Örneğin arzu edilmeyen bir malı geri vermek daha kolay olabilir. Ayrıca kredili müşterilerin adresleri mağaza kayıtlarında bulunduğu halde; peşin ödeyen müşterilerinin ki ise bulunmaz. Bazı mağazalar kredili müşterilerine özel satış ilânları gönderirler. Söz konusu ilânlar, satış halka ilan edilmeden önce kredili müşterilere gönderildiği için malların ilk seçimlerini kredili müşteriler yaparlar. Oysa peşin ödeyen müşteriler, bu olanaktan yararlanamazlar. Ayrıca kredili müşteri faturalarını zamanında öderse kendisine duyulan güvende artar. Bu ise, kişiye acil durumlarda çok yardım eder. Örneğin borç para ile, bir ev satın aldığı anda veya yurt dışından kredi temin ettiği anda daha çok yarar sağlar(11).

2.1.3. Peşin Fiyat Avantajı:

Tüketiciler, tüketici kredileri ile mal ve hizmet satın aldıklarında, peşin fiyat avantajından da faydalanır ve daha düşük fiyatla satın alabilirler. Ayrıca tüketici kredi faiz oranının, diğer ticari kredilerdeki faiz oranlarından daha düşük olması nedeniyle, tüketici kredisi ile borçlanmanın daha avantajlı olduğu açıktır(12). Bundan başka, tüketici kredisi kullanan kişiler, mal ve hizmetleri

(10) Dauten, Welshans a.g.e. s. 381-382

(11) De Brum vd., a.g.e., s. 270

(12) Harold, a.g.e., s.1-2

satıcılardan derhal teslim aldıkları için gelecekteki muhtemel fiyat artışlarından etkilenmezler. Tüketici kredilerinin yapılan alışverişte kişilere en az % 25 kâr sağladığı belirtilmektedir. Şöyleki, bankalarda tüketici kredileri için azalan bakiyeler faiz yöntemi uygulanmaktadır. " Borç ödendikçe faiz borcu da azalmaktadır". Böylece tüketiciler, bankalara, piyasada kredili satış yapan mağazalardan daha az faiz ödemektedirler. Bu nedenle tüketicilerin belirli bir oranda kazançları artmaktadır(13).

Konu Türkiye'deki bankalar açısından ele alınırsa, maaşlı kesime verilen tüketici kredileri ödenmediği takdirde kişilerin maaşlarına haciz konulduğu için tüketiciler, tüketici kredisini ödemede daha titiz davranmaktadırlar. Bu durum, bankalara kredilerinin batık bir duruma gelmemesi için avantaj sağlar.

2.2. Tüketici Kredileri Kullanmanın Sakıncaları:

2.2.1. Kredi Müşterisinin Fazla Mal Satın Alması:

Fazla mal satın alma, kredi kullanmada en yüksek risk unsurlarından biridir. Kredili müşterinin fazla mal satın almasında bir çok neden vardır. Örneğin, müşteri bütçesini aşan pahalı bir mal satın alabilir. Bir kişi nakit karşılığı satın alacağı herhangi bir mal için "pahalı" diyerek satın almada isteksiz iken, aynı malı kredi ile satın alabilir. Veya tüketici, gereksinim duymadığı malları özendiği için almak isteyebilir. Örneğin, tüketici mağaza vitrininde hoşlandığı bir malı gördüğünde ve mağazada da kredili masraf hesabı varsa, hiç düşünmeden itici bir kuvvetle satın almak isteyecektir(14). Bu ise, kişiyi, borcun artması ve sonunda da bunları ödeyememesi gibi güç durumlarda bırakır.

2.2.2. Peşin Alışların Daha Düşük Fiyata Mal Olması:

Peşin satış yapan mağazalar, bazan kredili satış yapan mağazalardan daha düşük fiyatla mal satabilirler. Kredili satışta ise, ödeme ve masraf kayıtlarını muhafaza etmek için bir çok muhasebe defterine ve ödenmeyen borçların ise tahsil edilmesi (mahkeme v.b) gibi ek bir masrafı da beraberinde getirecektir(15).

2.2.3. Kredi Kartlarının Pahalı Olması:

Kredi kartları masraflı (yıllık aidat ücreti, borcun tahsil edilmesi masrafı gibi) olup, genellikle borçlanmak için istenmeyen araçlardır. Söz konusu kartlar, aylık ödemeyi gerektirmediği

(13) Yapı Kredi, Halk Bankası, Ziraat Bankası Genelgeleri. 1989

(14) De Brum vd., a.g.e., s.221

(15) a.g.e., s. 221-223

için "sonu gelmeyen" bir borç yaratmaktadır. Bu nedenle, kredi kartları ile borçlanmanın yatırma dönük fakat riskli olduğu ifade edilmektedir(16).

2.3. Tüketici Kredisi Kullanmanın Prensipleri:

Tüketicinin mevcut ve gelecekteki gelirinin ne olduğunu bilmesi gerekir. Aynı zamanda, geliri aydan aya değişiyorsa kendisine bir harcama sınırı yapmalı ve borçlandığı miktarı ödeyebileceğinden emin olması için, gelecekteki gelir ve masraflarını tahmin etmelidir. Ayrıca, tüketici bir veya iki ödeme çekini ödeyebileceğinden daha yüksek fiyatlı ekonomik ömrü uzun mal ve hizmetler (ev, otomobil, eğitim v.b.) için kredi kullanmalıdır. Hızlı tüketilen hizmetler için (tatil gibi) aylarca ödeme yapmak ise tüketicinin kredi kullanma isteğini azaltabilir.

Bir başka faktör tüketicinin kredili satışlarda o mala ait peşin ödemeyi mümkün olduğu kadar fazla miktarda tutması kendisinin lehinedir. Böylece gelecek dönemlerde ödeyeceği faiz toplamında azalmış olacaktır(17).

Konuya kredi kurumları açısından bakılırsa, peşin taksidin fazla miktarda tutulması, tüketicilerin sayısının azalmasına neden olacaktır. Örneğin 20 milyonluk bir otomobilde, gerekli peşin ödeme % 20 den % 40'a kadar artarsa bir çok müşteriler kredi pazarından çekilecektir(18).

3. TÜKETİCİ KREDİLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Tüketici kredisi bir kaç şekilde sınıflandırılabilir.

3.1. Nakit Kredisi (Loan Credit):

Nakit kredisi (loan credit), herhangi bir finans kurumundan nakdi kredi alınarak kullanılan kredidir. İki türü vardır. Bunlar, taksitsiz nakit kredisi veya tek ödemeli kredi (Single-Payment Loan) ile taksitli nakit kredi (installment Loan)'dır. Tek ödemeli kredi, borçlunun belirtilen bir dönem sonunda, 60 veya 90 günde borç+faiz miktarını ödemeyi kabul ettiği, bir kredidir. Taksitli nakit kredisi ise borçlunun birkaç aylık dönem veya bir kaç yıl üzerinden verilen aylık taksitler halinde faizi ile krediyi ödediği bir kredi türüdür(19).

Türkiyede bankalar, dayanıklı tüketim malları (mobilya, otomobil vb. gibi) için tüketicilere uzun vadeli nakit kredisi vermektedirler. Yani tüketici, bankadan aldığı toplu parayı satıcıya götürmekte ve ilgili malı almaktadır.

(16) Hedberg Augustin, is it time to borrow? Money v: 12, n: 3, pp 147

(17) De Brum vd., a.g.e., s.223

(18) W.H.Steiner, Eli Shapiro, Ezra Solomon, Money and Banking. By Hold, Rinehard and Wiston, Inc., Fourth Edition, Newyork, 1965, s. 325

(19) De Brum vd., a.g.e. s.229

3.2. Satış Kredisi (Sales Credit):

Satış kredisi (Sales Credit), mal ve hizmetleri elde ederek onları bir süre sonra ödemek için kullanılan kredidir. Bu kredi; doktor, tesisatçı gibi kişilerin hizmetlerini elde etmek için kullanıldığında hizmet kredisi (Service Credit) olarak adlandırılır. Uygulamada taksitsiz ve taksitli satış kredisi olmak üzere iki türü vardır. Gelişmiş ülkelerde en çok kullanılan türü tek ödemeli veya taksitsiz satış kredisidir. (non installment sales credit). Bu genellikle bir masraf hesabı şeklindedir. Borçla satın alınmış bir malın bedelinin belli bir dönem veya bir aylık dönem sonunda ödenmesidir. Taksitli satış kredisi ise (installment sales credit) genellikle uzun vadeli satış kredileridir. Türkiye'de dayanıklı tüketim malları satan mağazalarda en çok kullanılan uzun vadeli satış kredilerinin vadeleri ise, 6 aydan 36 aya kadar olup, aylık dönemler üzerinden eşit taksitler halinde ödenir. Taksitsiz satış kredilerinin birçok türü vardır. Belli başlıları aşağıda açıklanmıştır(20).

3.2.1. Açık Masraf Hesabı (Open Charge Accounts):

Satıcı, alıcının istediği açık (serbest) dönemdeki, satın almalarında alıcıya müsaade eder ve dönem sonunda tüm ödemelerin yapılmasını bekler. Serbest dönem genellikle 1 aydır. Fakat maaş ve ücretlerin ödendiği en yakın bir günde olabilir veya diğer bazı dönemler örneğin, hasat sezonunun sonu olabilir. Açık hesaplar en çok yiyecek, çamaşır ve gazyağı gibi günlük gereksinimler için kullanılır.

İşletmeler her satınalma için satış listesi yaparlar. Birçok işletme, borcunu zamanında ödeyen müşterileri belirlemek için kredi kartları kullanırlar(21).

Perakende mağazaların kullandığı perakende kartları, Amerika'da, perakende satış yapan mağazaların müşterilerine kredili satış yapmalarıyla ortaya çıkmıştır. Perakendeci zincirlerinin ve büyük mağazaların sayılarında ortaya çıkan artış, bir kişiye değişik mağazalardan yapılan kredili satışların bir araya toplanmasını gerektirmiş ve "kredi dökümanları" denilen ilk kayıtlar tesis edilmiştir. Daha sonra 1910 yılında Western Union tarafından müşterileri belirtmek ve hesapların detaylarını kayıt üzere kabartma metal kartlar ağır olmalarına karşılık mağazalarda bir müddet kullanılmıştır. Daha sonra 1947 yılında Flatbush National Bank tarafından mağazalarda kabul gören kredi kartları çıkarılmıştır. Perakende satış yapan mağazalarca çıkarılan kredi kartlarının bir çok çeşitleri bulunmaktadır. Bunların hamillerine alışveriş bedellerini aylık olarak ödeme olanağı sağlayan aylık hesap kartı (Monthly Account Card), tercihli hesap kartı (Option Account Card) ve müşterilere aylık ödemeleri belli bir katı (genellikle 18-30 katı) kadar kredi olanağı sağlayan bütçe hesap kartı (Budget Account Card) olmak üzere üç türü bulunmaktadır(22).

(20) a.g.e., s. 229-230

(21) a.g.e.

(22) Muzaffer Sayım. "Kredi Kartları" Vergi Dünyası Sayı 85, (Eylül) 1988, s.58

3.2.2. Bütçe Hesapları (Budget Account Plans):

İşletmeler, açık masraf hesabına benzer olan bütçe hesaplarını kullanırlar. Fakat ödemeleri bir kaç ay üzerine yayılır. Bütçe hesaplarının türlerinden birisi 90 gün veya 3 eşit ödemelidir. Bu hesabın altında müşteri bir malı satın alır ve üç aylık dönemler üzerinden eşit taksitler halinde öder. Genellikle ödemeler zamanında yapılırsa hiç bir faiz masrafı yapılmaz. Bazı satıcılar 60 gün vade teklif edebilirler.

Bir başka bütçe hesap tipinde, belirli bir dönemde müşterinin ne kadar satın alacağını tahmini yapılır. Ödemeler verilen bir kaç ay üzerine yayılır. Mesela bir ev sahibi, fueloil şirketi ile senenin her ayı üzerinden fuelin teslim edildiği zamanlar ödeme yapmak için bir anlaşma yapabilir.

Müşteriler, satın alma masraflarını bir kaç aya yayabildikleri ve yüksek faiz giderlerinden tasarruf ettikleri için bütçe hesaplarını tercih ederler. Tüccarlar ise, müşterilerin taksitli satışlar da faizi erteleyebilecekleri fazla satılmalarında müşteriye cesaret verdiğinden dolayı bütçe hesaplarını benimserler(23).

3.2.3. Devredilen Masraf Hesabı (Revolving Charge Account) :

Devredilen masraf hesabı son yıllarda çok tutulmuştur. Açık hesaplara benzer bazı özellikleri vardır. Taksit bir aylık vadeye göredir. Fakat çok büyük miktarların bir dönemde ödenmesi gerekmez. Aynın sonunda tüm borç ödenmezse, faiz masrafı müşterinin masrafına ilave edilir. Bu miktar ödenmeyen bakiyenin bir yüzdesidir. Devredilen masraf hesabı, kullanışlı bir hesaptır. Ancak, fazla satılmada müşteriye etkilemesi ve müşterinin düşük fiyatlı malları satın almasında çok masraflı olması ise dezavantajlandır. Birçok müşteriler borç miktarlarını tam olarak ödemeyebilirler, ödenmeyen bakiyeler ise satıcının üzerinde kalır(24).

3.2.4. Banka Kartları (Bank Card Plans) :

Gelişmiş ülkelerde banka kartlarının kullanımı oldukça fazladır. Kredi değerlemesi bakımından banka standartlarına uygun olan kişilere kredi kartı verilir. Bu kartlar, kredi taşıyıcısının kredi değerlemesinin iyi olduğunu garanti eder. Bankalar müşterilerinin kredi kartlarını kabul etmesi için çeşitli işletmelerle anlaşma yaparlar.

Banka kredi kartlarının işlenmesi, şu şekilde olur. Bir müşteri kendi kredi kartını kullanarak satın alma yapar, tüccar müşterilerinin satış listelerini toplayarak bankaya koyar. Banka ilk önce müşterinin satın aldığı kadar miktar, onların hesabına masraf kaydeder ve ay içinde yapılan bütün satınalmalar için müşteriye fatura gönderir. Şayet müşteri faturasını tam olarak öderse, faiz ödemez.

(23) De Brum vd. a.g.e., s. 231

(24) a.g.e., s.232

Faturasının bir kısmını öderse ödenmeyen kısım için faiz öder. İkinci olarak banka her tüccardan satış listesini toplar ve genel olarak tüccarın satış tutarının % 4 eksiğini ona öder. Bankanın aldığı bu iskonto veya ücret, bankanın müşterilerden tahsilat, faturalama ve hesaplardaki masrafları kapsar. Banka kredi kartları, kredi riski az olan müşterileri belirler aynı zamanda tüccarlarında, verilen kredinin masraf ve sıkıntısından kurtarırlar, müşteriler de banka kartını tercih ederler. Çünkü banka kartı birçok işletmelerde geçerli olduğundan dolayı çok sayıda fatura yerine tek bir fatura alırlar(25).

Banka kartları konusunda büyük bir adım Bank of Amerika tarafından 1966 yılında mavi, beyaz ve altın kartlarının diğer bankaların kullanması için lisans verilmesi ile atılmıştır. Bu lisanslar visa adı altında toplanmıştır. Bu ise kredi kartlarının dünya çapında yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur(26).

3.2.5. Seyahat Ve Eğlence Kartları (Travel And Entertainment Card Plans) :

Seyahat ve eğlence kartları, banka kartları gibidirler. Bu kartlar bağımsız bir firma tarafından bankada olduğu gibi işlem görürler. Seyahat ve eğlence kartları ilk defa 1950 yılında Diners Clup tarafından geliştirilmiştir. Perakendeci mağazaların yanında Newyork'taki otel ve restaurantlarda, kredi kartlarını kabul ettiren bu kuruluş üyelerinden alışverişleri üzerinden bir komisyon aldığı gibi yıllık bir aidat tahsili yoluna da gitmiştir. Adı geçen kuruluşun kredi kartını kabul eden üye işyerlerine alışveriş bedellerini ödemeyi garanti etmesiyle de ilk seyahat ve eğlence kartlarının uygulanması başlamıştır. Seyahat ve eğlence kartını 1958'de American Express, 1959'da Carte Blanche izlemiştir(27). 1960'lı yıllarda ise, banka kredi kartları ile seyahat ve eğlence kartları arasında önemli farklılıklar ortaya çıkmış, geniş kredi olanakları sağlayan banka kredi kartları yıllık üyelik aidatının olmaması nedeniyle daha çok yerel alanlarda yaygınlaşırken, seyahat ve eğlence kartları sık sık seyahat eden iş adamları arasında kullanım alanı bulmuştur. Seyahat ve eğlence kartlarında önceden belirlenmiş bir kredi limiti olmadığı gibi, kart hamillerinin belirlenen süreden sonra ödeme yaparak faizli kredi kullanma olanağı da yoktur. Kartların kullanımı yaygınlaşırken, kart taşıyıcılarına, seyahat sigortası gibi, ek faydalarda sağlamaktadır(28).

İş adamları genellikle fazla para taşımaktansa seyahat ve eğlence kartlarını kullanırlar. Bu kartlar birçok işyerlerinde geçerlidir. Seyahat ve eğlence kartlarını kabul eden firmalar ise, satışlarının arttığını görürler(29).

(25) a.g.e. s. 232-233

(26) Sayım a.g.e., s. 57

(27) De Brum vd., a.g.e., s. 233-234

(28) Sayım a.g.e., s. 57-58

(29) De Brum vd. a.g.e., s. 234

3.2.6. 13 ve 19 Yaşları Arası Gençlere Ait Hesaplar (Teenage Accounts):

Bazı işletmeler 13 ve 19 yaşları arası gençlere kredi verirler. Bu yaşta kiler kendi kredi kartlarını ailelerinin iznine gerek kalmadan kullanabilirler. Ancak aileler borcu ödemeyi kabul etmişlerdir(30).

3.3. Uzun, Orta ve Kısa Vadeli Tüketici Kredileri:

Tüketici kredileri vadelerine göre de sınıflandırılmaktadır.

Uzun vadeli tüketici kredisi, kredili bir satışta ilgili mal ve hizmetlerin geri ödenmesi uzun bir dönemi kapsıyorsa, bu kredi uzun vadeli tüketici kredisidir. Örneğin; ev satın almak için kullanılan kredilerin geri ödenmesi bu türdendir.

Orta ve kısa vadeli krediler ev tamirleri ve modernizasyonu için kullanılan krediler olup, kısa dönemi kapsadığı için orta ve kısa vadeli kredi grubu olarak tanımlanmaktadır(31).

4. TÜKETİCİ KREDİLERİNDE FAİZ HESAPLAMASI, TÜKETİCİ KREDİSİ VEREN KURUMLAR VE KREDİ DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Tüketici Kredilerinde Faiz Hesaplaması:

Taksitli kredilerde ödenen yıllık faiz oranı şu şekilde hesaplanır. Bir borçlunun 12 aylık taksitler halinde 10 milyon lira kredi aldığı ve kredi masrafının 1 milyon lira olduğunu varsayalım.

$$\frac{\text{Kredi} + \text{Masraf}}{12} = \frac{11.000 \times 10^3}{12} = 916,70 \times 10^3 \text{ lira aylık eşik taksit halinde ödenecektir. Borçlu}$$

ilk ay 10.000×10^3 TL'nin, ikinci ay 9166.67×10^3 TL'nin kullanımına sahiptir.

1 ay 10.000×10^3 TL.

2 ay 9166.67×10^3 TL.

3 ay 8333.34×10^3 TL.

4 ay 7500.01×10^3 TL.

(30) a.g.e., s. 233-234

(31) Dauten, Welshans, a.g.e., s.380

5 ay 6666.68×10^3 TL.

6 ay 5833.35×10^3 TL.

7 ay 5000.02×10^3 TL.

8 ay 4166.69×10^3 TL.

9 ay 3333.36×10^3 TL.

10 ay 2500.03×10^3 TL.

11 ay 1666.70×10^3 TL.

12 ay 833.37×10^3 TL.

Toplam $65.000.22 \times 10^3$ TL. Borçlu, $(65.000.02 \times 10^3/12) = 5416.7 \times 10^3$ lira ortalama borca sahiptir. 1 milyon lira 5.416×10^3 liraya bölünerek, % 18.5 oranında faiz elde edilir.

Faiz oranı, aşağıdaki gibi formülle de hesaplanır(32).

$$R = \frac{2 \cdot mI}{p(n+1)}$$

R= Yıllık faiz oranı

m= 1 senede eşit olarak ödenen taksitlerin sayısı (aylık ödemeler 12, haftalık ödemeler 52 olarak alınır)

I= Kredi ile ilgili faiz tutarı

p= Borçluya ödenen kredi miktar

n= Taksitli kredi sayısı (Kontratlarında belirtilen)

Yukarıdaki örneği formüle uygulayacak olursak, faiz oranı;

I= 1000×10^3 lira, p= 10000×10^3 lira, n= 12 (kredi 12 aylık)

$$R = \frac{2 \times 12 \times 1000 \times 10^3}{10000 \times 10^3 \cdot (12+1)} = \% 18.5 \text{ olur.}$$

4.2. Tüketici Kredisinin Temin Edildiği Yerler:

Birçok kurumlar tüketici kredisi vermektedirler. En önemlileri, tüketici finans şirketleri ve ticari bankalardır. Bunun yanında satış finans şirketleri, kredi birlikleri ve acentalar tüketicilere, tüketici kredisi verirler.

4.2.1. Ticari Bankalar:

Ticari bankalar, tüketici ve işletme kredilerinden kazanç temin ederler. Bankaların tasarruf

sahiplerine faiz ödemek için kazanç temin etmeleri gerekir. Bankalar, tüketiciler için otomobil ve diğer dayanıklı tüketim mallarının finansman kaynağıdır. Bunların tüketici kredisi vermesi; bir takım koşullara bağlıdır ve banka tüketici kredileri bir kısım finansman kurumlarının kredilerinden pahalı olmasına rağmen bir kısmından ise ucuzdur.

4.2.2. Tasarruf Ve Kredi Birlikleri (Savings And Loan Association):

Ev satın almak veya inşa etmek isteyen kişilere kredi olarak verirler. Alınan krediler genellikle düzenli aylık taksitler halinde geri ödenir. Tasarruf ve kredi birliklerinden bir evin değerinin 3/4'üne eşit miktarda veya daha çok kredi almak mümkündür(33).

4.2.3. Kredi Birlikleri (Credit Union):

İşçi sendikası üyeleri veya firma işçileri gibi ortak amaca sahip bir grup insan tarafından organize edilir. Bir kredi birliği kendi üyelerinin aidatlarını kabul eder ve onlara kredi temin eder. Üye olmayan birisi ile ticaret yapılmaz. Borçluya kârlı olduğu düşünülen herhangi bir amaç için kredi temin edilir. Kredi birlikleri elverişli kredi kaynakları olup, kendi müşterilerini tanımakta ve onlara yardım etmektedirler. Bu birliklerin faiz masrafları banka faiz masraflarından düşüktür(34).

4.2.4. Tüketici Finans Şirketleri (Consumer Finance Companies) :

Tüketici finans şirketleri; az miktarlarda kredi vermenin ticaretini yaparlar. İlgili kurumlar, genellikle borçlunun teminat göstermesine gerek kalmadan kredi verirler. Diğer kredi temin eden acentalar, zayıf kredi değerlendirmesi olan kişilere az miktarlarda kredi temin etmezler. Tüketici finans şirketleri böyle kişilere kredi temin etmenin riskini taşırlar. Taşınan bu risk için tüketici finans şirketleri müşterilerden banka ve diğer birliklerinin müşterilerinden aldıkları faiz oranından daha fazlasını alırlar(35).

Bankalar ve finans şirketleri tüketici kredisinin en büyük sağlayıcı olmalarından dolayı bu iki birim arasındaki rekabetin derecesi, tüketici kredi pazarlarında önemli bir etkiye sahiptir. Bu rekabet kredi kullananlara en iyi koşulları sağlar.

Tüketici kredi araştırmacıları, genellikle tüketici kredi pazarının risk temeline bağlı olarak bölünmüş olduğuna inanırlar. Bankalar düşük riskli borçlulara, finans şirketleri ise yüksek riskli borçlulara hizmet verirler. Bankalar eskiden beri ticarete hizmet etmişler, bu görevi yaparken istikrar ve güvenilirlik üzerinde durmuşlardır. Finans şirketleri ise düşük ve orta gelirli insanların kredi

(33) De Brum vd., a.g.e., s. 240

(34) a.g.e., s.240

(35) a.g.e., s. 240

gereksinimlerine hızlı bir şekilde hizmet verme gayesi ile ortaya çıkmışlardır. 1970 senesinde Amerikada yapılan bir araştırmada bankadan ve finans şirketlerinden kredi alanlarının özellikleri karşılaştırılmıştır. Söz konusu özellikler; yaş, eğitim, gelir durumu borçlunun bir evi ve kredi kartı olup olmadığı, geçindirdiği kişilerin sayısı, medeni durumu, ırk ve cinsiyet gibidir. Bu unsurlar, borçlu ve kredi değerlemesi arasındaki risk farkını ortaya koymak için belirtilmiştir. Bu araştırmada; ev sahipliği, tüketici zenginliğinin bir ölçüsü olup, kiracılardan daha az riskli grup olarak düşünülmektedir. Perakendeci mağazalarından elde edilen kredi kartları, kişinin krediyi geçmişte uygun bir şekilde kullandığı ve iyi bir kredi kaydının olduğunu göstermektedir. Yaş ve medeni durum, genç ve yalnız olanların daha az gelir akışına sahip olduklarını, eğitim ise, borçlunun beklenen gelir akışları ve insan refahi ile ilgilidir. Cari gelir, borçlunun borcunu ödemesi için kaba bir ölçüdür ancak sürekli gelir daha çok tercih edilen bir durumdur.

Deneysel bulgular evi olan ve kredi kartlarına sahip borçluların finans şirketlerinden ziyade bankalardan kredi temin ettiklerini göstermiştir. Borçlunun eğitiminde ise, bankaların kolej eğitilmiş finans şirketlerinin ise lise tahsilli kişilere kredi verdiklerini göstermiştir. Irkla ilgili bulgularda ise beyaz olmayanların bankalardan ziyade finans şirketlerinden daha çok kredi temin ettiklerini göstermiştir. Ayrıca hiç bir bulgu, kredi kaynağının borçlunun cinsiyeti ile ilişkili olmadığını göstermiştir(36).

4.3. Tüketicilere Ait Kredi Değerlendirmesi:

4.3.1. Tüketicinin İşletmeciye Bilgi Vermesi:

Tüketici, kredi için müracaat ettiğinde, geliri, borçları hakkında tüccara bilgi vermelidir. Müşterinin zamanında faturalarını ödeyip ödemediğinin anlaşılması için tüccarın ve bunlardan müşterinin ilgili olduğu diğer işletmelerle temas kurmalı, gerekli bilgileri almalıdır.

4.3.2. Satıcı Kimlere Kredi Vermeli:

Bir satıcı müşteriye kredi vermeden önce karakter, kapasite ve sermaye gibi özellikleri göz önünde bulundurmalıdır.

Karakter, tüketicinin dürüstlüğü ve muhtemelen borçlarını ödeme arzusuna sahip olmasıdır. Tüketici faturalarını öder mi? Toplumdaki itibarı nedir? Bu tip sorulara yanıtlar olumlu olursa, tüccar krediyi vermek isteyecektir.

Kapasite, müşterinin kazanma gücü ile yapmak zorunda olduğu işlerdir. Müşterinin geliri, faturalarını ödemeye devam etmesi için yeterince fazla mı? Müşterinin geliri az ve kararsızsa,

(36) Gregory E. Boczar, "Competition Between Banks and Finance Companies, Across Section Study of Personal Loan Debtors", The Journal of Finance, vol:XXXIII, no:1 (March) 1987, s.245-246

geçmişte iyi bir kredi değerlendirmesi olsa bile ona ek kredi vermek mantıklı olmayabilir. Diğer taraftan, müşterinin geliri yüksek olabilir ama daha çok borçları olabilir. Bu durumda müşterinin borçları sınırlanabilir.

Sermaye, müşterinin sahip olduğu mülkiyeti ile yapmak zorunda olduğu işlerdir. Borçlunun serveti nedir? Kişinin otomobili, evi, tasarrufları ve yatırımları olabilir, bunlar ise, onun sermayesidir. Sahip olunan sermaye kişinin faturalarını ödeyebileceği ek bir teminatır(37).

4.3.3. Perakende Kredi Bürosu:

Gelişmiş ülkelerde tüccar ve kredi verenler müracaatçının referanslarını ve kredi kayıtlarını kontrol etmenin yanında, perakende kredi bürosu ile de kontrol yapar. Bu organizasyon, mahalli firmalarla kredili satış yapan kişilerin kayıtlarını muhafaza eder. Bir mahalli kredi bürosu, diğer bölgelerdeki organizasyonlarla da ilişkilidir. Kredi bürosu, satıcının müracaatı üzerine borçlu hakkında bir rapor verir. Kayıtlar, müşteriye kredi riski ile belirtir. Borçlunun mevcut durumu ile geçmişteki ödeme kaydının nasıl olduğunu gösterir(38).

5. TÜRKİYE' DEKİ BANKALARDA TÜKETİCİ KREDİ UYGULAMASI

5.1. Bankalarda Tüketici Kredi Uygulamasındaki Genel Durum:

1990 yılı itibariyle 170 bin kişiye kullandırılan tüketici yada bireysel kredi ilk olarak Temmuz 1988 tarihinde Yapı Kredi Bankasında uygulamaya konulmuştur. Bu bankayı Töbank, Garanti Bankası, Emlak Bankası, İş Bankası, Halk Bankası, Vakıflar Bankası, Pamukbank izlemiştir. Türkiye'de 1990 yılına kadar 177 milyon TL. tüketici kredisi kullanıldığı belirtilmiştir (39). Bankalarda uygulama, aşağıdaki gibi özetlenebilir.

5.1.1. Ücretli Kesime Verilen Tüketici Kredisi:

Bankalar genellikle ücretli kesimden gelen tüketici kredi talebini değerlendirirler. Kredi alanların, ücretli kesimden, özellikle memur olduğu dikkat çekmektedir. Bu şekilde uygulama ile, bankalar kredilerinin batık bir duruma gelmesini önlemeğe çalışmaktadırlar. Bankalar makul bir gelir düzeyi olan serbest meslek sahiplerine de kredi vermektedirler. Dayanıklı mallar ve hizmetler için, tüketici kredisi 1-50 milyon, otomobil kredileri 50-150 milyon, konut kredileri ise 50-400 milyon arası kullanılmaktadır.

(37) De Brum vd., a.g.e., s. 264

(38) a.g.e., s. 265

(39) İsmail Yalçınkaşa, 170 Bin Kişiyeye Kredi, Milliyet Gazetesi, 7 Ocak 1990, s. 2

5.1.2. Tüketici Kredisi İçin Başvuru Formu:

Tüketici kredisi isteyen bir kişi, gerekli koşullar yerine getirildikten sonra " tüketici kredi başvuru formu" ile müracaat etmektedir. Bu formda, kimlik, aile fertleri ile ilgili bilgiler, bu kişilerin sayısı, meslekleri, gelirleri, giderleri, borçlunun teminatları gibi sorular bulunmaktadır. Bunun yanında; otomobilinizin plakası nedir? Hangi sosyal derneklere üyesiniz? gibi ilginç sorulara da yer verilmektedir.

Batı ülkelerinde ise, kredi başvuru formunda daha az sorulara yer verilmektedir. Bunun nedeni, şu şekilde açıklanmaktadır: Batı ülkelerinde bankaların dışında kurulmuş kredi büroları bulunmaktadır. İlgili bürolar, bankalar tarafından oluşturulan bilgisayar sistemini ortak kullanılmaktadır. Bu merkezi sisteme, kişiler hakkında her türlü bilgi kayıt edilmiştir. bu nedenle, kişinin sadece adı, soyadı, ve sigorta numarası bilinse bile, anında gerekli bütün bilgiler elde edilmektedir. Türkiye diğer ülkelerde kullanılan bu merkezi sisteme sahip olmadığı için, bankalar kredi talep eden kişi ile ilgili bilgileri kendi özel istihbarat birimleri içinde çözmeye çalışmaktadırlar. Batı ülkelerinde ise, başvuru formundaki soru adedi daha az olup, merkezi sistemle daha çok bilgi elde edebilmektedirler(40).

5.1.3. Düşük Faiz Oranı:

Türkiye'de bankalarda, faiz oranlarındaki en son düzeltmelerle, tüketici kredi faiz oranının, ticari kredi faiz oranı ile aynı olduğu belirtilmektedir. Bu uygulama, Türkiye'de tüketici kredilerinin yaygınlaştırılması için ve tüketici lehine düşünülmüş bir uygulamadır. Batı ülkelerinde tüketici kredileri aylık faiz oranı, ticari kredi aylık faiz oranına göre fazladır. Türkiye'de tüketici kredileri aylık % 5-% 6, ticari kredilere ise aylık yine % 5 - % 6 faiz uygulanmaktadır(41). Tüketici kredilerindeki %5-%6 arasındaki faiz oranı, otomobil ve konut kredilerinde de aynı oranda kullanılmaktadır.

Enflasyon dönemlerinde, enflasyon oranının diğer kredi faiz oranları gibi tüketici kredi faiz oranına da ilave edilmesi zorunludur. Bu dönemlerde faiz hadleri halkın servetinin belirli bir bölümünü mali tasarruf araçları biçiminde tutmasını sağlayacak düzeyde olmalıdır. Faiz hadleri enflasyona ayak uyduramazsa tasarruflar bankada toplanamayacak ve başka harcama alanlarına (dayanıklı tüketim malları, arsa, ev gibi) kayacaktır. Enflasyon dönemlerinde, bankaların tasarruf mevduatlarına verdikleri faiz oranı yükselirken kredilerden aldıkları (ticari, tüketici) faiz oranının da yükselmesi zorunludur. Bankaların kazanç durumu, mevduatlara ödedikleri faizleri ile, kredilerden aldıkları faiz oranları arasındaki farktan meydana gelmektedir. Bu fark büyüdükçe ilgili bankaların kazançlarında artmaktadır. Bankalar bu durumu her zaman olduğu gibi enflasyon dönemlerinde de

(40) a.g.e., s.2

(41) a.g.e., s. 2

göz önünde bulundurulur. Türkiye gibi enflasyonun yoğun olduğu ülkelerde bankaların faiz oranlarını hesaplarken enflasyon oranını da göz önünde bulundurmaları zorunludur.

5.1.4. Teminat:

Bankalar tüketici kredisi talebinde, teminat olarak 2 kefil ve senet almaktadırlar. Ayrıca maaş bordrosu ve vergi levhası istemektedirler. Kişinin aylık gelirinden zorunlu giderleri çıkarıldıktan sonra kalan bakiyenin tüketici kredisine ait aylık taksit ödemelerini karşılması gerekmektedir.

Diğer ülkelerdeki uygulamada, örneğin İngiltere ve Kıbrıs'ta bir ürünün yalnız kullanım hakkı, tüketiciye geçmektedir, mülkiyeti satıcı firmada kalmaktadır. Türkiye'de ise, ürünün tüm hakları tüketiciye geçmektedir. Bankalar mahkemelerle uğraşmak yerine senet olarak daha kolay bir çözüm getirildiğini belirtmektedirler(42):

5.1.5. Tüketici Kredisinin Kullanım Alanı:

Türkiye'deki bankalarda tüketici kredilerinin kullanım alanı oldukça geniştir. Dayanıklı tüketim maddeleri (Buzdolabı, çamaşır makinası, televizyon, mobilya, otomobil, eğitim, turizm) gibi hizmetler için bağ-kur primlerinin ödenmesi ve konut kredileri şeklinde çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

Bankalar tüketici kredilerini üç grupta incelemektedirler. Bunlar tüketici, otomobil ve konut kredileri olmaktadır.

Her banka tüketici kredilerini değişik adlarla kullanmaktadır. Örneğin Ziraat Bankası destek kredisi, Pamukbank bizim kredi, Yapı Kredi Bankası ferdî kredi, Halk Bankası halk kredisi şeklinde tanımlamaktadır(43).

5.1.6. Kredi Dönemi:

Bankalar, tüketici kredilerini 3,6,9 ve 12 aylık eşit taksitler halinde, otomobil kredisini 9 aydan 24 aya kadar, konut kredisini ise 12 aydan 60 aya kadar vadeli olarak kullanılmaktadır. Tablo 1'de tüketici kredi uygulayan bankaların 5 milyon liraya ait aylık eşit taksitlerle ödeme planı görülmektedir.

(42) a.g.e., s.2

(43) a.g.e., s.2

Tablo 1: Tüketici Kredisi Aylık Eşit Taksitlerle 5 Milyon Ödeme Planı

Bankalar	3 ay	6 ay	9 ay	12 ay	Aylık
Şekerbank	1.931.870	1.073.785	792.695	655.585	₺ 7
Yapı Kredi Bank.	1.903.000	1.047.000	765.000	627.000	₺ 6
Türk Ticaret Ban.	1.893.000	1.038.000	765.000	618.500	₺ 6
Töbank	1.895.000	1.038.000	757.500	618.250	₺ 6
Pamukbank	1.893.435	1.037.994	756.370	618.152	₺ 6
İş Bankası	1.893.000	1.038.000	756.000	619.000	₺ 6
Ziraat Bankası	1.869.375	1.017.430	736.410	589.090	₺ 5.83
Garanti Bankası	1.872.000	1.019.900	738.900	600.640	₺ 5.8
Halk Bankası	1.874.380	1.020.170	738.470	599.820	₺ 5.5
Emlak Bankası	1.893.435	1.037.994	756.370	618.152	₺ 5.25
Vakıf Bank	1.864.580	1.011.310	729.600	590.760	₺ 5
Dış Bank.	1.854.995	1.502.480	720.780	581.760	₺ 5

Kaynak: Ş.Arasan, Sabah Gazetesi, 28 Mayıs 1990, S.2.

5 milyon liranın %6 faizle Töbank'ta aylık ödeme taksidi 618.250 lira, Ticaret bankasında 618.500 lira olduğu görülüyor. Bu farkların faiz hesaplamalarında, küstüratlı rakamların tam sayıya tamamlanmasından veya tamamlanmamasından ayrıca bazı bankaların 31 gün çeken ayları 30 gün olarak hesap etmelerinden kaynaklandığı belirtilmektedir. Bazı bankalar, tüketici kredisi taleplerinden önce kişileri ilgili buldukları sigortaya sigortalamaktadırlar. Sigorta için herhangi bir prim ödenmemektedir. Kişinin vefatı halinde kefillerden herhangi bir hak talep edilmemektedir.

Diğer ^{bir} banka, tüketici kredilerinin içinde, doktor, öğretim üyesi olan kişilere de meslek kredisi adı altında tüketici kredisi vermektedir.

Aynı bir banka, tüketici kredilerinin yanında yabancı dil kredisi ve tatil kredisi vermektedir. Tatil kredisinden yararlanmak isteyenlerin kendilerinin anlaşmalı oldukları turizm şirketleri ile gitmesi şartı koşulmaktadır.

Diğer bir banka ise, normal tüketici kredilerinin yanında Bağkur primlerini Ödeme Kredisi vermektedir.

5.2. Otomobil Kredileri:

Bankalar 1989 yılından itibaren otomobil, otobüs, pikap, kamyonet ve kamyon tipi araçlara kredi vermeye başlamıştır. Tüketici kredileri arasında en yoğun talebin otomobil talebine olduğu belirtilmektedir. Bunun nedeni ise, otomobil piyasasına olan talep artışından ileri geldiği ifade edilmektedir.

Bankalar Kredi verdikleri otomobili ipotekleyip anlaşmalı oldukları sigorta şirketine sigortalamaktadırlar. Tablo 2'de 10 milyon liraya aylık eşit ödemeli otomobil kredisi görülmektedir.

Tablo 2: Otomobil Kredisi Aylık Eşit Faizlerle 10 Milyon Ödeme Planı

Bankalar	9 ay vade	12 ay vade	18 ay vade	24 ay vade	Aylık Faiz
Yapı Kredi Bankası	1.513.000	1.236.000	970.000	846.000	% 6
İmar Bankası	—	1.236.000	970.000	846.000	% 6
Pamukbank	1.513.000	1.236.000	970.000	846.000	% 6
Töbank	1.513.000	1.236.000	970.000	846.000	% 6
Türk Ticaret Bankası	1.147.780	1.120.129	930.345	807.740	% 6
Garanti Bankası	1.477.000	1.199.200	930.860	804.530	% 5.8
Halk Bankası	1.512.740	1.236.304	969.867	846.032	% 5.5
Emlak Bankası	1.512.740	1.236.304	969.867	846.032	% 5.25
Dış Bank	1.441.560	1.163.520	892.610	763.970	% 5
Yekıfbank	—	1.160.700	888.450	758.590	% 5

Kaynak: Ş.Arasan, Sabah Gazetesi. 28 Mayıs 1990, S.2.

Bütün bankalar, otomobil için kredi vermektedirler. Kullanılmış otomobil içinde kredi veren bankalar vardır. İlgili bankalar türk lirası ve döviz üzerinden otomobil kredisi kullandırmaktadırlar. Bir kısım bankalar, Türk lirası ile kredi kullananlara çeşitli alternatifler tanımaktadırlar. Bu alternatiflerden biri, her ay eşit ödemeli ve 3 ayda toplu ödeme şeklindedir. İkincisi, kredi kullanan kişi önceden tasarruf hesabını bankada 2-6 ay arası bekletirse, kullanacağı kredinin maliyeti düşmektedir.

Bazı bankalar, yerli otomobil ve 2 bin CC silindir hacmi olan yabancı otomobillerin %70 ini finanse etmektedir. Ayrıca bir kısım bankalarda, yerli otomobillerin %100'ü ithal otomobillerin %90'ını finanse etmektedirler. İkinci el otomobil içinde kredi vermektedirler. Fakat otomobilin 2 yaşından büyük olmaması koşulu getirilmiştir. Bundan başka, bazı bankalarda 1989 dan itibaren tarım araçları kredisi de kullanılmaya başlanmıştır.

5.3. Konut Kredisi:

Konut kredisi 50 ile 400 milyon arasında verilmektedir. Konut kredisi alabilmek için aylık gelirin en az 4-5 milyon civarında olması gerekmektedir. Krediyi satın alınan konut ipoteklenir ve tüm bankalar konutun bir tapu örneğini istemektedirler. Bankacılar tüketici kredileri içinde en az talebin konut kredisine ait olduğu belirtmektedirler.

Uygulamada, konut kredisi uygulayan bankalar arasında bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

Bunlar, topraktan daire almak isteyenlere " topraktan destek", arsasına ev yapmak

isteyenlere "inşaat destek" alacağı konutu işyeri yada muayenehane olarak kullanmak isteyenlere, "işyeri destek" yapımının %70 ini tamamlayan kooperatiflerede "kooperatif destek" kredisi vermektedir.

Ayrıca, kredinin geri ödenmesi için çeşitli alternatifler bulunmaktadır. Örneğin, eşit taksitlerle aylık ödeme ile beraber her yıl artan oranlı taksitle ödeme ve her 6 ayda bir ara ödemeli şeklinde yapılmaktadır. Yine kredi kullanacak olan kişi, 1 sene müddetle parasını aynı bankada tutarsa alacağı kredinin maliyeti düşmektedir. İkinci farklılık ise bir bankanın verdiği konut kredisi için binanın en fazla 3 yaşında olması şartını getirmesidir. Tüketici ilgili bankadan yuva kredisi almak isterse belirli bir miktar naktini 6 ay müddetle bankada tutması gerekmektedir. Bu durumda kullanacağı kredi, bankaya yatırdığı nakdin 3 katı artmaktadır. Bir diğer banka ise konut, bakım onarım kredisini 30 milyona kadar kullanılmaktadır.

Tablo 3'de Bankalarla ilgili 30 milyona kadar aylık eşit ödemeli konut kredisi verilmiştir.

Tablo 3: Konut Kredisi Aylık Eşit Faizlerle 30 Milyon TL. Ödeme Planı

Bankalar	12 ay vade	24 ay vade	36 ay vade	48 ay vade	60 ay vade	Aylık Faiz
Pamukbank	3.630.000	2.448.000	2.114.000	1.986.000	1.927.000	% 6
Dış Bank	3.649.270	2.470.471	2.140.544	-	-	% 6
İmer Bankası	3.708.912	2.538.096	2.215.476	2.092.764	2.040.024	% 6
Halk Bankası	3.598.937	2.413.612	-	-	-	% 5.5
Emlak Bankası	3.244.000	2.019.000	1.642.000	1.473.000	1.390.000	% 4.25

Kaynak: Ş.Arason, Sabah Gazetesi, 30 Mayıs, 1990, S.2.

5.4. Kredi Kartı Uygulaması:

Kredi kartları ülkemizde batı ülkeleri kadar yaygın bir kullanım alanı bulamamışsada son zamanlarda hızlı bir şekilde artmaktadır. Türk parası kıymetinin korunması hakkındaki 1567 sayılı kanunda yapılan değişikliklerinde etkisiyle bu konuda bir hareketliliğin sağlandığı gözlenmektedir. Konu Türkiye için, döviz girdisi açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, kredi kartlarının yaygınlaştırılması ve üye işyerleri ağının genişletilmesinin döviz girdilerimiz üzerinde olumlu etkiler yapacağı tahmin edilmektedir. Uygulama elektronik bankacılık olanaklarıyla desteklenirse, bu konudaki gelişmenin daha kısa sürede sağlanması mümkün görülmektedir.

Ülkemizde perakendeci kartlarından ziyade banka kartları ile seyahat ve eğlence kartlarının yaygın kullanım alanı bulduğu görülmektedir. Bunlar arasında en önemlileri Visa, Eurocard, Diners clup vs. dir(44).

Visa kartı ile bir kişi, bu kartın sağladığı açık kredi olanağından yararlanabilmektedir. Türkiye'deki uygulamada, visa kartı genellikle itibarlı kişilere verilmektedir. Bir kişiye maaşının 3 katı kadar kredi limiti tanınmaktadır. Visa diğer 163 ülkede 6 milyon işyerinde geçerli olup kredi sahibine, visa amblemlili 180 bin banka şubesi ve otomatik veznelerden nakit çekme hakkını vermektedir. Türkiye'de ise, bankalar visa kartı nedeniyle 50 bin nitelikli işyeri ile anlaşma yapmışlardır. İlgili işyerlerinde visa kartını taşıyan kişilere, her türlü alışveriş ve hizmet olanağı sağlanmaktadır(45).

SONUÇ

Teknolojik, ekonomik ve sosyal gelişmeye paralel olarak tüketici kredilerine olan gereksinim de artmıştır. Bu krediler mal ve hizmetlere nakit ödmeden veya çok az nakit ödeyerek aylık eşit taksitler halinde ödeme olanağı yaratan taksitli satış kredileri ile kişilerin toplu para gereksinimlerini karşılayan bir nakit kredisi şeklinde, finansman kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüketici kredi uygulamasında; tüketicilerin yanında bankaların ve imalatçılarında kazancı artmaktadır. Şöyleki, bankalar kredilerini belirli kişilere vererek batık duruma getirmekten kurtarır ve kredilerini çok kişiye vererek riski yaymaktadır. Bu şekilde uygulama ile bankalar kredilerinin geri ödenme riskinde azalmış olmaktadır.

Konuya imalatçılar açısından bakılacak olursa, tüketici kredisi ile birçok mal ve hizmetlere, özellikle dayanıklı tüketim mallarına olan talep artmış, ilgili sanayi kollarında da kazanç yükselmiştir. Tüketicilere kredi sağlayan kurumlar çok çeşitli olup, en önemlileri bankalar ve tüketici finans şirketleridir. bunların yanında, kredi birlikleri, kredi acentaları ve satış finans şirketleride sayılabilir. Bankalar genelde riski düşük olan müşterilere, finans şirketleri ise riski daha yüksek olan tüketicilere kredi verirler. Bu açıdan gelir durumu, eğitim, yaş, cinsiyet ve aile bireyleriyle ilgili bilgiler ve borçlunun bir evi, kredi kartı olup olmadığı gibi hususlar risk unsuru olup, ilgili kurumlar tarafından kredi değerlemesinde kullanılmaktadır.

Bankalar riski düşük müşterilere kredi verdikleri için kredi masrafları daha düşük olmaktadır. Tüketici finans şirketleri ise riski yüksek kişilere de kredi vermektedirler. Örneğin, finans şirketleri geçmişte gelir durumu iyi, ödeme alışkanlığı ise, düzgün olmayan tüketicilere de kredi vermektedirler.

Tüketici kredisinin birçok avantajları vardır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir: Birincisi tüketici kredi müşterisi, nakit müşterisinden daha çok hizmet elde edebilir. Örneğin, bozuk çıkan bir mal kredi ile satın alındığı takdirde geri verilebilir veya değiştirilebilir. Buna karşılık, nakitle satışta bu olanak sağlanamaz.

İkincisi; tüketici kredi kullanan kişiye bazı satış mağazaları özel satış ilanları gönderirler. Bu ise, mal ve hizmetin satışa çıkmasından önce kredi müşterisinin söz konusu mal ve hizmetlerin seçimlerini yapmasına olanak sağlar. Üçüncüsü ise; kredili bir müşteri, kredilerini zamanında öderse alışverişte itibar kazanmış olur.

Tüketici kredisi kullanmanın bazı sakıncaları da vardır. Kredili müşteri taksitlerini ödeyememesi gibi mali sıkıntılara düşebilir. Ayrıca, nakitle satış yapan mağazalar daha düşük fiyat uygulaması yapabilirler. Bu nedenle peşin parayla alışveriş yapanlar düşük fiyattan yararlanmış olurlar. İmalatçı ve bankalar açısından da tahsil edilemeyen bir çok alacakla karşılaşılması sorunu ortaya çıkabilir. Bununla beraber, tüketici kredisini kullanırken, gelir durumunu aşan miktarda alışverişten uzak durması, peşin ödemeyi fazla tutarak gelecek dönemlerde daha az faiz ödemesi ve hızlı tüketen mal ve

hizmetler için kredi almaktansa ekonomik ömrü uzun mal ve hizmetler için kredi alması gibi prensipleride göz önünde bulundurması gerekir.

Tüketici kredilerinin bir çok çeşitleri vardır. en çok kullanılan ise alınan kredinin veya satın alınan mal ve hizmetlerin bedelinin yalnız bir dönemde ödemek için kullanılan kredi (taksitsiz kredi) ile 6 aydan 36 aya kadar eşit ödemeli olan taksitli veya uzun vadeli tüketici kredilerdir. Taksitsiz kredilerin en yaygın olanı açık hesaplardır. Bu hesapta satıcı, müşterinin istediği bir zaman döneminde satın almasına izin verir. Fakat ilgili dönem sonunda bütün ödemeleri bekler. Bu genellikle maaş ve ücretlerin ödendiği bir dönemdir. Bazı ticaretçiler bir çok hesaplara sahip olan müşterileri belirlemek için kredi kartları kullanırlar.

Kredi kartları; perakendeci, banka, seyahat ve eğlence olmak üzere üç çeşittir. Kredi kartları batı ülkelerinde yaygın olarak kullanılmakta olup, ülkemizde de kullanımı giderek artmaktadır. Kredi değerlemesinde müşteriye kredi verilirken işletme açısından karakter, kapasite ve sermayenin göz önünde bulundurulması gerekir.

Kredi değerlemesinde; işletmeler, müracatçının verdiği bilgilerden başka müşteri hakkında gerekli bilgilere sahip olan kredi bürolarınada başvururlar. Tüketici kredisi verilirken, o kişi hakkında bütün bilgiler kredi bürolarında sorulmaktadır. Ülkemizde de kredi bürolarının kurulması gereklidir. Bankalarımız kredi talebinde bulunan bir kişi hakkında fazla bilgileri olmadığı için, tüketici kredisi başvuru formunda gereğinden fazla sorulara yer vermektedirler. Bankalarda kendi istihbarat olanaklarıyla müşteri hakkında bilgi toplamaktadırlar. Bu durum ise uygulamayı zorlaştırmaktadır.

Türkiye'de tüketici kredileri 1988 yılında uygulamaya başlamış, uygulamaya başlanıldığı tarihten itibaren Ocak 1990'da, 177 milyar lira tüketici kredisi kullanıldığı ve bugüne kadar 600 bin kişinin bu krediden yararlandığı belirtilmektedir.

Tüketici kredileri ülkemizde genellikle ücretli kesime verilmekte olup makul bir gelir düzeyi olan herkes bu krediden yararlanabilmektedir. Kişinin normal gelirinden zorunlu giderleri çıktıktan sonra geriye kalan miktarın tüketici kredisine ait borç taksitlerini ödeyebilmesi gerekir.

Türkiye'de tüketici kredileri uygulaması üç grup halinde yapılmaktadır. Bunlardan birincisi, genellikle dayanıklı tüketim mallarına verilmektedir. Ayrıca kişinin nakit gereksinimi karşılamak üzere en fazla 1-50 milyon dolayında 3-12 ay vadeli olarak verilmektedir. İkincisi; otomobil kredileri 50 veya 150 milyon kadar, 9-24 ay vadeli olarak kullanılmaktadır. Üçüncüsü ise, konut kredisi olup, 400 milyona kadar 12-60 ay vadeli olarak verilmektedir. Söz konusu olan her üç kredi gruplarında faiz oranı %5-%6 arasında gerçekleşmektedir. Bankalar tarafından otomobil kredileri verilirken tüketiciye bazı ödeme seçenekleri sunulmaktadır. Bunlardan birincisi krediler, aylık eşit ödemeli ve 3 ayda bir toplu ödemeli, ikincisi; müşteriler tasarruflarını 2-8 ay bankada bırakırlarsa aldıkları kredinin maliyeti azalmaktadır. Üçüncüsü ise; dövizde endeksli olarak otomobil kredisi de verilmektedir. Bütün bankalar kredi kullanımında otomobilin sigorta yapılmasını koşullandırmışlardır. konut kredisinde ise, bankalar arasında bazı farklılıklar görülmektedir. Bunlar, eşit taksitli her yıl artan oranda 6 ayda toplu para ödeme ve dövizde endeksli şeklinde olmaktadır.

Konut kredileri topraktan daire almak isteyenlere " topraktan destek" , arsasına ev yapmak isteyenlere " inşaat destek", alacağı konutu büro yada muayehane kullanmak isteyenlere "işyeri destek kredisi ve yapımının %70'inin tamamlayan kooperatiflere "kooperatif destek", kredisi şeklindedir.

Ülkemizde bankaların çoğu visa kredi kartını uygulamaya koymuşlardır. Visa kredi kartında kişinin maaşının 3 katı kadar kredi verilmektedir.Bu kartla kişiler, gerek yurt dışında ve gerekse yurt içinde anlaşmalı üye işlerinden mal ve hizmet elde etmek olanağını elde etmektedirler.

Türkiye'de kredi kartlarının kullanımı hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Konu döviz girdisi açısından da önem taşımaktadır, bu açıdan kredi kartlarının yaygınlaştırılması ve üye işyerleri ağıının genişletilmesi gerekmektedir. Bu konudaki uygulama elektronik bankacılıkla da desteklendiği takdirde kredi kartlarının yaygınlaştırılması daha kısa sürede beklenebilir.

KAYNAKLAR

Augustin Herberg, "is it time to borrow?" Money, v:12 no:3, s.147-148

Boczar E. Gregory, "Competition between banks and finance companies, Across Section, Study of personal Loan deptors", the journal of finance, vol: XXXIII, no:1, (March) 1978, s.245-257

Conor, Mac.Gillycuddy, "Cycles in Bank Lending and the consumer Boom, " Credit Mgmt, (uk), (Feb) 1989, s.28-29

Douten A. Carl, Welshans T. merle, principles of finance, South-western publishing Co, third edition, Cincinnati, Ohio, 1970

Debrum S. Joseph, Haines G.Peter, Malsbary R. Dean, Crabbe H. Ernest, General Business, South-western publishing Co, Tenth Edition, Cincinnati, Ohio 1971

Harold Rose, "The personel Lending Boom" Barclays Review, (uk) (nov) 1987, s.1-6

Steiner w.H, Shapiro Eli, Solomon Ezra, Money and Banking By Hold, Rinehard and wiston inc. Fourth edition, Newyork 1965

Sayın Muzaffer, "Kredi kartları" vergi Dünyası, sayı 185 (Eylül) 1988 s.56-61

Yalçınkaşa İsmail, "170 bin kişiye kredi" Milliyet gazetesi 7 Ocak 1990, s.2

Bankalara ait genelgeler, tamimler, broşürler

28.29.30 Mayıs Sabah gazeteleri

2 Ocak 1990 Milliyet gazetesi